

Poročila niso niti enotna niti uniformirana: nekateri avtorji bolj poudarjajo obče značilnosti urbanizacije, drugi historično geografijo, tretji pa so postavili v ospredje regionalne tokove in posebnosti. Zadnji dve izpod peresa B.J.L. Berryja in J. Gottmanna pa razmišljata o prihodnji evoluciji svetovne urbanizacije in njenih socialnih in kulturnih različicah. Ne glede na te posebnosti so vse razprave v določenem smislu, kakor ugotavlja že uvodničar in urednik M.P. Conzen, vendarle osredotočene na urbanizacijo kot geografski in prostorski pojav in proces, ukvarjajo se z njenimi vzroki in gibalni ter razglabljajo o njenih bodočih razvojnih smereh. V ospredju so zlasti vprašanja o merjenju stopnje urbanizacije; ta naj bi l. 1980 dosegla na svetu 41,3%, v Avstraliji in Oceaniji 83%, Severni Ameriki 80,8%, Evropi 77,1%, ZSSR 76,1%, Latinski Ameriki 75,2%, Afriki 42,5%, Vzhodni Aziji 45,4% in Južni Aziji 36,1%. Pri teh merjenjih je pogosto pomembno, kot posebej opozarjajo, ne le koliko ljudi živi v mestih, ampak tudi to, koliko jih je na podeželju (značilna je v tem pogledu razlika med Avstralijo in Indijo). Mnoga poročila so se osredotočila na probleme »modernizacije« (ali sodobnih tokov v urbanizaciji), ki se jih žal prepogosto enači s povzemanjem zahodnega modela razvoja mest, čeprav gre v resnici za učinke družbenoekonomskih procesov, zlasti urbanizacije in »terciarizacije«. Posebno pozornost zaslužijo poročila iz manj razvitih dežel. Tu se pojavlja značilni dotok podeželske revščine v mesta in nastajanje »barakarskih« naselij, kar kaže na deformacije, ki jih povzroča socialni razsul ob vključevanju njihovih šibkih ekonomij v svetovno gospodarstvo. V tem pogledu je zlasti zanimivo poročilo Nigerijca Mabogunje. Večkrat se v teh poročilih srečamo s pojmom »peasantization« (pokmetenja) mest. Veliko je tudi razglabljanj o temeljnih gibalih za urbanizacijo. V Vzhodni Evropi, na Daljnem Vzhodu in v mnogih manj razvitih deželah je to še vedno planska ali kapitalistična industrializacija. V razvitem kapitalističnem svetu pa se uveljavljajo z novo tehnološko revolucijo drugačne sile, ki jih zelo dobro prikazuje B.J.L. Berry na primeru Pittsburga. Učinki novega, petega, Kondratijevega razvojnega cikla z razvojem informacijske družbe prinašajo znatne spremembe v socialni in zaposlitveni sestavi ameriških mest, pa tudi v njihovem urbanem razvoju in tkivu. Naj na koncu še na kratko opozorim na Hoffmanovo misel o nerazvitosti mest (underurbanization) v jugovzhodni Evropi, ki jo pripisuje premajhnim vlaganjem v mestno infrastrukturo.

Žal ni mogoče na tem mestu podrobneje poročati o vseh mislih in spoznanjih v tej obsežni publikaciji (472 strani). Zbornik je nedvomno zanimivo, poučno in izrazito geografsko berilo, ki le poredkoma zaide na področja drugih ved. Ne prinaša nobenih izjemnih metodoloških novosti, je pa dovršen proizvod tradicionalne urbane geografije zadnjih tridesetih let.

Igor Vrišer

Elisabeth Lichtenberger, Stadtgeographie. Band I. Begriffe, Konzepte, Modelle, Prozesse. Teubner Stuttgart 1986. Str. 280, 109 skic in 13 tabel.

Med že kar številnimi novejšimi knjigami v vedno bolj obsežni teoriji in metodologiji urbane geografije zasluži knjiga Elisabeth Lichtenbergerjeve, dolgoletne proučevalke urbanega prostora, posebno pozornost iz več razlogov. V knjigi izstopata nemško-avstrijska in ameriška geografska šola, vendar pri prvi z močnim poudarkom na socialnem aspektu. To je povsem razumljivo spričo avtoričinega dolgoletnega sodelovanja s Hansom Bobekom, enim od utemeljiteljev in vodilnih teoretikov socialne geografije, s katerim sta skupaj napisala znamenito knjigo Wien (1978), z edinstvenim in doslej najbolj kompleksnim tematskim kartografskim prikazom večjega mesta. V knjigi je močan poudarek na teoriji in metodologiji, iz česar izhajajo številne metodološke predstavitve. Nekonvencionalni teoretični prikazi dajejo na prvi pogled večkrat vtis nedodelanosti in celo nesistematčnosti, za nerednega spremljevalca

tovrstne geografske problematike marsikdaj dokaj težko razumljivi. Ravno to pa je verjetno glavna odlika učbenika, ki daje tako vsestranski pogled na posamezne problemske sklope. K temu prispeva tudi mnogo bolj enakomerno upoštevanje ameriške, nemške in tudi nekatere druge tuje literature. Vtis je, da avtorica želi odpirati številna, predvsem najbolj aktualna vprašanja in se izogibati ponavljanjem vsebin iz drugih podobnih knjig. Sama že na začetku uvoda pravi, da je naloga knjige četverna: prikazati, kako hitre spremembe v prostorski organizaciji mest in mestnih sistemov vplivajo na vsebino proučevanj, prikazati pluralistični pristop od klasične nemške in francoske šole do analitične urbane geografije, ki jo imenuje »Wachstumsdisziplin par excellence«, ter prikazati podobo prostorske organizacije mest in mestnih sistemov, slednjič pa obstoječe raziskovalno stanje prikazati v smislu deduktivnega oblikovanja teorije, induktivne raziskovalne dejavnosti in normativnih ciljev.

Obsežnemu uvodu, v katerem so obrazložena nekatera osnovna teoretična izhodišča in koncepti pristopov k proučevanju mest, sledi prikaz jedrnih vsebin urbane geografije, od klasifikacije mest in mestnih območij, modelov mestnega razvoja in obmestja, mestnih sistemov in ekonomskih elementov mestnega razvoja do urbanizacije in sistema centralnih krajev.

Drugo obsežno poglavje pa že sega korak naprej v problematiko strukture in procesov v mestnem prostoru, od upravno-ekonomskih dejavnikov, urbanističnega načrtovanja, ekonomske sestave mest do celotnega spektra segregacijskih elementov. Zaključno poglavje govori o sistemu naselij in o urbanizaciji nasploh.

Pri svojem dolgoletnem znanstveno-raziskovalnem delu na področju urbane geografije si je Lichtenbergerjeva izoblikovala številne teoretične pristope in modele, ki jih je v večjem številu v knjigi tudi prikazala. Glede na navedeno štejemo knjigo Lichtenbergerjeve za nadvse koristen prispevek k poglobljenemu in kompleksnemu poznavanju urbane problematike, koristno tudi za sosednje in druge stroke, ki se kakorkoli ukvarjajo s proučevanjem mestnega prostora.

Mirko Pak

Geografičeskoe obosnovanie ekologičeskikh ekspertiz, Moskva 1985, str. 208

V izdaji moskovske univerze je pod redakcijo Zvonkove izšel zbornik petnajstih člankov, ki sestavljajo monografijo, namenjeno metodološkim vprašanjem. Ta se nanašajo na sestavo ekspertiz za večje gospodarske načrte, predvsem na njihovo geografsko utemeljeno zasnovo ter sploh na vlogo, ki naj jo ima pri tem geografija. Monografija pravzaprav problematizira analizo in ocenjevanje vplivov na naravno okolje. Dotika se tudi ekološko perečih proizvodenj in za te namene obravnava uporabo kart manjšega merila. Na primeru Sovjetske zveze prikazuje sheme ekoloških ekspertiz za reševanje industrijskih kompleksov črne in barvne metalurgije ter energetike.

Publikacijo je spodbudilo dejstvo, da se v SZ in drugod po svetu pojavlja v zadnjem času vse več del, obravnavajočih vprašanja, ki se tičejo vplivov različnih gospodarskih in drugih posegov človeka v naravno okolje. Gre potemtakem za dela, ki jih pogosto označujejo za ekološke eksperize, ocene, presoje, osnove ipd.

Zbornik je razdeljen na tri dele. V prvem se sedem prispevkov različnih avtorjev ukvarja s fiziognomijo ekološko-geografske ekspertize in z njenimi izhodišči. V drugem delu pet prispevkov obravnava geografsko zasnovo ekoloških ekspertiz in njihovo metodo pri različnih vrstah gospodarskih načrtov, medtem ko je tretji del posvečen ekološki ekspertizi, namenjeni rekreacijski organizaciji ozemlja ter oblikovanju naravovarstvenih con, ko gre za razmestitev industrijskih kompleksov. Naslednji prispevek obravnava kartografsko zasnovo ekoloških ekspertiz, ko gre za kmetijska ob-